

Asarah B'Teves – A Fast Day on Friday?

Rabbi Michael Taubes

1. מלכים ב פרק כה

- (א) וַיְהִי בַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית לְמָלְכוֹ בַּחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעָשׂוֹר לַחֲדָשׁ בָּא נְבוֹכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל הוּא וְכָל חֵילוֹ עַל יְרוּשָׁלַם וַיִּסָּן עָלֶיהָ וַיִּבְנוּ עָלֶיהָ דָּיֵק סָבִיב:
(ב) וַתְּבֹא הָעִיר בְּמָצוֹר עַד עֲשָׂמִי עָשְׂרָה שָׁנָה לְמֶלֶךְ צַדְקִיָּהוּ:

2. ירמיהו פרק לט

- (א) בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית לְצַדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה בַּחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי בָּא נְבוֹכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וְכָל חֵילוֹ אֶל יְרוּשָׁלַם וַיִּצְרוּ עָלֶיהָ:
(ב) בְּעֲשָׂמִי עָשְׂרָה שָׁנָה לְצַדְקִיָּהוּ בַּחֲדָשׁ הָרְבִיעִי בַתְּשַׁעָה לַחֲדָשׁ הִבְקָעָה הָעִיר:

3. ירמיהו פרק נב

- (ד) וַיְהִי בַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית לְמָלְכוֹ בַּחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעָשׂוֹר לַחֲדָשׁ בָּא נְבוֹכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל הוּא וְכָל חֵילוֹ עַל יְרוּשָׁלַם וַיִּחַנּוּ עָלֶיהָ וַיִּבְנוּ עָלֶיהָ דָּיֵק סָבִיב:
(ה) וַתְּבֹא הָעִיר בְּמָצוֹר עַד עֲשָׂמִי עָשְׂרָה שָׁנָה לְמֶלֶךְ צַדְקִיָּהוּ:

4. מלכים ב פרק כד

- (יב) וַיֵּצֵא יְהוֹיָכִן מֶלֶךְ יְהוּדָה עַל מֶלֶךְ בָּבֶל הוּא וְאִמּוֹ וְעַבְדָּיו וְשָׂרָיו וְסָרִיסָיו וַיִּקַּח אֹתוֹ מֶלֶךְ בָּבֶל בַּשָּׁנָה שְׁמֹנֶה לְמָלְכוֹ:
(יג) וַיּוֹצֵא מִשָּׁם אֶת כָּל אוֹצְרוֹת בַּיִת יְקִנְק וְאוֹצְרוֹת בַּיִת הַמֶּלֶךְ וַיִּקְצֹץ אֶת כָּל כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּהִיכַל יְקִנְק כַּאֲשֶׁר דָּבַר יְקִנְק:
(יד) וַהֲגִלָּה אֶת כָּל יְרוּשָׁלַם וְאֶת כָּל הַשָּׂרִים וְאֶת כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיַל עֲשָׂרָה אֲלָפִים גוֹלָה וְכָל הַחֶרֶשׁ וְהַמְּסָגָר לֹא נִשְׁאַר זוֹלַת דָּלַת עִם הָאָרֶץ:
(טו) וַיִּגְלֵל אֶת יְהוֹיָכִין בְּבָלָה וְאֶת אִם הַמֶּלֶךְ וְאֶת נְשֵׁי הַמֶּלֶךְ וְאֶת סָרִיסָיו וְאֶת אוֹלֵי אֵילֵי הָאָרֶץ הוֹלִיךָ גוֹלָה מִירוּשָׁלַם בְּבָלָה:
(טז) וְאֶת כָּל אֲנָשֵׁי הַחֵיַל שִׁבְעַת אֲלָפִים וְהַחֶרֶשׁ וְהַמְּסָגָר אֲלֵף הַפֶּל גְּבוּרִים עֲשִׂי מִלְחָמָה וַיְבִיאֵם מֶלֶךְ בָּבֶל גוֹלָה בְּבָלָה:

5. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף פח עמוד א

אלא, צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהגלה גלות צדקיהו ועדיין גלות יכניה קיימת, דכתיב ביה בגלות יכניה: והחרש והמסגר אלף, חרש - שבשעה שפותחין נעשו הכל כחרשין, מסגר - כיון שסוגרין שוב אינן פותחין, וכמה? אלף.

6. רש"י מסכת גיטין דף פח עמוד א

גלות צדקיהו - חרבות ירושלים שגלו כולם.

גלות יכניה - הוא יהויכין קדמה לגלות צדקיהו אחת עשרה שנה וזו היא צדקה שמיהר והחריב ביתו כדי להגלות דורו של צדקיהו לבבל בעוד שחכמי גלות יכניה קיימין שילמדו תורה לאלו הגולים אחריהם לפי שרוב חכמי התורה גלו עם יכניה דכתיב בהו החרש והמסגר אלף.

כיון שסוגרין - הלכה שהם סוגרין בה שאינם יודעים להשיב לשואליהם שוב אין לה פותחין אחרים.

7. יחזקאל פרק א

- (א) וַיְהִי בְשָׁלְשִׁים שָׁנָה בְּרְבִיעֵי בַתְּמֻשָׁה לַחֲדָשׁ וַאֲנִי בְּתוֹךְ הַגּוֹלָה עַל נְהַר כְּבָר נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲרָאָה מַרְאוֹת אֱלֹהִים:
(ב) בַּתְּמֻשָׁה לַחֲדָשׁ הָיָה הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית לְגָלוֹת הַמֶּלֶךְ יוֹיָכִין:

8. אסתר פרק ב

- (ה) אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה וְשֵׁמוֹ מְרְדֳכָי בֶן יְאִיר בֶּן שִׁמְעִי בֶן קִישׁ אִישׁ מִיָּנִי:
(ו) אֲשֶׁר הֲגִלָּה מִירוּשָׁלַם עִם הַגָּלָה אֲשֶׁר הֲגִלְתָּה עִם יְכָנְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲשֶׁר הֲגִלָּה נְבוֹכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל:

9. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת תזריע

(ט) ... אלא שצדקה עשה עמנו שהקדים גלות יכניה לגלות צדקיה, ואיזו צדקה שהקדים והגלה גלות יכניה לבבל עם החרש והמסגר ועם כל גבורי החיל וירדו לבבל ועשו תרביץ לתורה שאלמלא היה כן היתה התורה משתכחת בגלות צדקיה אלא שיצאו אלו שהאמינו לדבריו של ירמיה הנביא ויצאו עם התורה, החרש והמסגר אלף (מלכים ב כד) מהו חרש כיון שפותחין בד"ת נעשו הכל כחרשים מסגר כיון שהיו סוגרין לא היה בכל ישראל מי שהיה יכול לפתוח הוי אומר כי צדיק ה' אלהינו וצדקה עשה באותה גולה ששקד עליה, ועוד טובה גדולה עשה עם ישראל כיצד שבעשרה בטבת היו ראויין ישראל לגלות מירושלים שכן הוא אומר (יחזקאל כד) בן אדם כתב לך את שם היום הזה בעצם היום הזה וגו' מה עשה הקב"ה אמר אם יוצאין עכשיו בצנה הם מתים מה עשה המתין להם והגלה אותם בקיץ...

10. יחזקאל פרק כד

(א) וַיְהִי דְבַר יְקֹנָן אֵלַי בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית בְּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעֶשְׂרֵי לַחֹדֶשׁ לֵאמֹר:
(ב) בֶּן אָדָם כְּתוּב לְךָ אֵת שֵׁם הַיּוֹם אֵת עֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה סִמָּךְ מֶלֶךְ בָּבֶל אֶל יְרוּשָׁלַם בְּעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה:

11. רד"ק יחזקאל פרק כד

(א) ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית - למלכות צדקיהו וכן כתיב במלכים ובירמיה בשנה התשיעית למלכו:
(ב) בן אדם כתוב לך את שם היום את עצם היום הזה - הנבואה באה לו בעשרה בטבת שבאותו יום סמך מלך בבל על ירושלים ואמר לו שיכתוב אותו היום ויראה לבני הגולה כי באותו היום סמך מלך בבל וכשישמעו אחר כן מפי המגידים כי כן היה באותו היום עצמו שכתב הנביא ידעו כי נביא היה בתוכם ואמת הם דבריו שאומר להם בשם ה' ולא ישמעו עוד אל נביאי השקר, ומה שאמר שם היום ועצם היום רוצה לומר שם היום באחד בשבת או בשני בשבת או איזה יום שהיה כי אין שמות לימים בלשון הקדש אלא למספר ימי השבוע ולא לחדשים אלא ראשון שני ושלישי ועצם היום רוצה לומר בעשור לחדש העשירי:

12. מצודת דוד יחזקאל פרק כד

(א) בשנה התשיעית - לגלות המלך יהויכין ולמלכות צדקיהו:
(ב) את שם היום - ר"ל כמה הוא בשבת ראשון או שני וכו' ולתוספות ביאור אמר את עצם היום הזה שהוא עומד בו היום להודיע אשר מלך בבל סמך על ירושלים לצור עליה בעצם היום הזה ותכלית הכוונה היה בזה הכתיבה כי הנביא היה בבבל וכתב מה שנעשה בירושלים וכשישמעו מפי המגידים כי כן היה יאמינו בו ולא יפנו עוד אל מול דברי נביאי השקר:

13. זכריה פרק ח

(יט) פֶּה אָמַר יְקֹנָן צָבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי צוֹם הַתְּמִישִׁי צוֹם הַשְּׁבִיעִי צוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשִׂשׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים וְהָאָמֶת וְהַשְּׁלוֹם אָהָבוּ:

14. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יח עמוד ב

תניא, אמר רבי שמעון: ארבעה דברים היה רבי עקיבא דורש, ואני אין דורש כמותו. צום הרביעי - זה תשעה בתמוז שבו הובקעה העיר, שנאמר (ברביעי) +מסורת הש"ס: [בחודש הרביעי] + בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ ותבקע העיר. ואמאי קרי ליה רביעי - רביעי לחדשים. צום החמישי - זה תשעה באב, שבו נשרף בית אלהינו. ואמאי קרי ליה חמישי - חמישי לחדשים. צום השביעי - זה שלשה בתשרי, שבו נהרג גדליה בן אחיקם. ומי הרגו - ישמעאל בן נתניה הרגו, ללמדך ששקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלהינו. ואמאי קרי ליה שביעי - שביעי לחדשים. צום העשירי - זה עשרה בטבת, שבו סמך מלך בבל על ירושלים, שנאמר ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר. בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלים. ואמאי קרי ליה עשירי - עשירי לחדשים. והלא היה ראוי זה לכתוב ראשון. ולמה נכתב כאן - כדי להסדיר חדשים כתיקנן. ואני איני אומר כן, אלא: צום העשירי - זה חמשה בטבת שבו באת שמועה לגולה שהוכתה העיר, שנאמר ויהי בשתי עשרה שנה בעשירי בחמשה לחדש לגלותנו בא אלי הפליט מירושלים לאמר הכתה העיר, ועשו יום שמועה כיום שריפה. ונראין דברי מדבריו, שאני אומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, והוא אומר על ראשון אחרון, ועל אחרון ראשון. אלא שהוא מונה לסדר חדשים, ואני מונה לסדר פורעניות.

15. רש"י מסכת ראש השנה דף יח עמוד ב

ארבעה דברים הללו כו' - וזו אחת מהן, והשלשה שנויין בתוספתא דסוטה, ובסיפרי: בן אדם יושבי החרבות וגו' הצאן והבקר ישחט וגו' ותרא שרה את בן הגר המצרית וגו'.
סמך מלך בבל - התחיל לצור עליה.
שמועה לגולה - לגלות יכניה, שגלו לבבל אחת עשרה שנה לפני החורבן.
שאני אומר על ראשון - שבסדר מקרא.
ראשון - לפורענות, בתחלה הובקעה העיר, ואחר כך נשרף הבית בתשעה באב, ובתשרי שלאחריו נהרג גדליה, ובטבת שלאחריו באתה השמועה.
והוא אומר על ראשון - שבפסוק, אחרון - לפורענות.
ועל אחרון - שבמקרא, - ראשון לפורענות, שהרי תחילה סמך, ואחר כך הובקעה, נמצא שבעה עשר בתמוז שהוא ראשון במקרא - אחרון לסמיכת בבל, שהוא מאוחר במקרא.
אלא שהוא מונה לסדר חדשים - ואמר שלא הקפיד המקרא אלא על סדר החדשים, לכך מנה תמוז קודם לטבת, ואני מונה אף לסדר פורענות.

16. רמב"ם הלכות תעניות פרק ה

הלכה א

יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר +ויקרא כ"ו+ והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו'.

הלכה ב

ואלו הן יום א שלישי בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ונכבית גחלת ישראל הנשארה וסיבב להתם גלותן, ועשירי בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק. ושבעה עשר בתמוז וחמשה דברים אירעו בו: נשתברו הלוחות, ובטל התמיד מבית ראשון והובקעה ירושלים בחורבן שני, ושרף אפוסטומוס הרשע את התורה, והעמיד צלם בהיכל.

הלכה ג

ותשעה באב וחמשה דברים אירעו בו: נגזר על ישראל במדבר שלא יכנסו לארץ, וחרב ב הבית בראשונה ובשנייה, ונלכדה עיר גדולה וביתר שמה והיו בה אלפים ורבבות מישראל והיה להם מלך גדול ודימו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא המלך המשיח, ונפל ביד גוים ונהרגו כולם והיתה צרה גדולה כמו חורבן המקדש, ובו ביום המוכן לפורענות חרש טורנוסרופוס הרשע ממלכי אדום את ההיכל ואת סביביו לקיים +ירמיהו כ"ו+ ציון שדה תחרש.

17. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקמט

סעיף א

חייבים להתענות בתשעה באב וכי"ז בתמוז ובג' בתשרי ובעשרה בטבת, מפני דברים הרעים שאירעו בהם.

18. ערוך השולחן אורח חיים סימן תקמט

סעיף ב

וד' ימים הם יום ג' בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ונכבה גחלת ישראל הנשארת וזה היתה סיבה לתגבורת הצרות ועשרה בטבת שבו סמך נבוכדנצר הרשע על ירושלים כדכתיב במלכים [ב' כ"ה, א] ובירמיה [נב, ד] שבשנה התשיעית למלכות צדקיהו בחדש העשירי בעשור לחדש בא נבוכדנצר וכל חילו על ירושלים ויחזקאל שהיה בבבל עם גלות יכניה גילה לו הקב"ה זה בנבואה באותו היום כדכתיב ביחזקאל [כד, א - ב] ויהי דבר ד' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלים בעצם היום הזה כלומר שצוה לו לכתוב שם היום היינו החדש וגם היום הזה הפרטי וכתב בעשור לחדש העשירי ולא ידע הנביא על מה צוה לו לכתוב כן ואחר שכתב גילה לו דע לך כי סמך מלך בבל אל ירושלים בעצם היום הזה ובזה ראו הכל הנבואה האמיתית שבבבל נתגלה להנביא אותו יום ואותו שעה דעצם היום מקרי עיצומו של יום כחצות היום ועל כי היו אז נביאי שקר שהטעו את ישראל כמו חנניה בן עוזר וחביריו שהתנבאו שבית המקדש לא יחרב וישראל לא יגלו מעל אדמתן וחזקו ידי עוברי עבירה וירמיה שהוכיחן שישובו אל ד' ואם לאו יחרב בית המקדש וישראל יגלו הושיבוהו בחצר המטרה ושמוהו בבור של טיט כמבואר בירמיה ע"כ הודיע ד' ליחזקאל הנביא בבבל שירמיה נביא אמת וניבא בבבל כל מה שאירע בא"י ועל כי בעשרה בטבת היתה התחלת

הצרות ע"כ קבעוהו לתענית לדורות ונמצא בשם הקדמונים דאלמלי היה חל עשרה בטבת בשבת היה דוחה שבת מפני דכתיב ביה בעצם היום הזה כמו ביוה"כ [ב"י בסי' תק"ן בשם אבודרהם] ואנן לא קי"ל כן כמו שיתבאר:

19. ויקרא פרשת אמור פרק כג

- (כז) אף בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָּכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אֶשָׁה לִיקְנוֹק: (כח) וְכָל מְלֶאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם פְּגִירִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְקֹנֶק אֱלֹהֵיכֶם: (כט) כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תִעָנֶה בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמִּיהָ: (ל) וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה כָל מְלֶאכֶה בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה וְהֶאֱבַדְתִּי אֶת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרָב עִמָּה: (לא) כָּל מְלֶאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מְשַׁבְתֵיכֶם: (לב) שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן הוּא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֲדָשׁ בְּעֶרְבַּ מְעֶרְבַ עַד עֶרְבַ תִּשְׁבְּתוּ שַׁבְּתֵיכֶם:

20. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקנ

סעיף ב

צומות הללו, חוץ מט' באב, מותרים ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, ואין צריך להפסיק בהם מבעוד יום.

סעיף ג

כל ד' צומות הללו אם חלו להיות בשבת, נדחין לאחר השבת. הגה: ואם חלו בערב שבת, קורים בשחרית ומנחה, ויחל (ב"י)...

21. משנה ברורה סימן תקנ

(ז) ואין צריך וכו' מבעוד יום - כמו בט"ב אלא מותר בהם באכילה ושתייה בלילה:

(ח) כל ד' צומות - כל לאו דוקא דלעולם אין עשרה בטבת חל בשבת כמ"ש סימן תכ"ח ס"ב:

(ט) נידחין לאחר השבת - ולא קודם דאקדומי פורעניתא לא מקדמינן:

(י) ואם חלו בע"ש - האי לישנא ג"כ לאו דוקא דכל הד' צומות ג"כ א"א לחול בע"ש לפי הקביעות המבואר לעיל בסימן תכ"ח כ"א עשרה

בטבת בלבד:

22. ערוך השולחן אורח חיים סימן תקנ

סעיף ב

וג' צומות הללו מותרים ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה וא"צ להפסיק בהם מבעוד יום דאין האידנא תענית ציבור רק בט"ב

וכל הצומות הללו אם חלין להיות בשבת מדחין אותן על לאחר השבת ולמה לא מקדמינן לפני השבת כבתענית אסתר משום דאקדומי

פורעניתא לא מקדמינן אך לפי הקביעות שלנו א"א להיות עשרה בטבת בשבת ורק בע"ש יכול עשרה בטבת לחול ואז מתענין בו

ומשלימין וקורין ויחל בבקר ובמנחה ואע"ג דאנשי מעמד לא היו קורין בע"ש במנחה מפני כבוד השבת כדאיתא בתענית [כ"ו]. זהו מפני

שלא היו מתענים בע"ש כמבואר שם משא"כ בתענית ציבור...

23. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ה עמוד א

משנה. - ...באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין. אבל זמן עצי כהנים, ותשעה באב, חגיגה, והקהל - מאחרין ולא מקדימין...

24. רש"י מסכת מגילה דף ה עמוד א

אבל זמן עצי כהנים והעם - האמור במסכת תענית (כח, א), שהיו משפחות של ישראל שקבוע להם ימים בכל שנה להביא עצים למקדש

לצורך המערכה, ומביאין קרבן עצים עמהן, אם חל להיות בשבת - מאחרין ליום מחר, וכן תשעה באב שחל להיות בשבת, והוא הדין

לשבעה עשר בתמוז, ולעשרה בטבת, והאי דנקט תשעה באב - משום דהוכפלו בו צרות והכל מתענין בו, אבל שאר צומות, אמרינן

במסכת ראש השנה (יח, ב): רצו - מתענין, רצו - אין מתענין.

25. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כז עמוד ב

תנו רבנן: אנשי משמר היו מתפללין על קרבן אחיהם שיתקבל ברצון, ואנשי מעמד מתכנסין לבית הכנסת, ויושבין ארבע תעניות... ובערב

שבת לא היו מתענין מפני כבוד השבת...

26. רש"י מסכת תענית דף כז עמוד ב

תנו רבנן אנשי משמר מתפללין על קרבן אחיהן - תמידים שבכל יום.
אנשי משמר - אותן עשרים וארבעה שהיו בעריהן.

27. ספר הרוקח הלכות שבת סימן לו

תענית. אין להתענות לכתחלה בערבי שבתות דאמרינן בשלהי מגילת תענית הנשבע להתענות בע"ש הרי זה שבועת שוא שמקצת ע"ש כשבת...

28. טור אורח חיים הלכות שבת סימן רמט

... ויראה שדרך אנשי מעשה להתענות כל היום כדאיתא בעירובין בפ' בכל מערבין (מ ב) הני בני בי רב דיתבי בתעניתא במעלי שבתא מהו לאשלומי אלמא שדרך ת"ח להתענות בע"ש...

29. משנה ברורה סימן רמט

(יח) להתענות - כדי שיהיו תאבים לאכול בלילה ועיין בב"ח ומ"א וש"א שהסכימו דאין להתענות בע"ש כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה אם לא שהוא איסטניס כ"כ שאם יאכל ביום לא יוכל לאכול בלילה לתאבון אז מנהג טוב הוא אם אין מזיק לו התענית:

30. בית יוסף אורח חיים סימן רמט

ג ויראה שדרך אנשי מעשה להתענות כל היום. פירוש כדי שיכנסו לשבת כשהם תאבים והראיה שהביא אינה מוכרחת וממקום אחר ה"ל להביא ראיה מבוארת [ד]גרסינן בירושלמי פ"ב דתעניות (סוף הי"ב) רבי אבון ציים כל ערובת שבא:

31. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תענית פרק ב

הלכה יב

רבי אבון ציים כל ערובת שובא.

32. קרבן העדה מסכת תענית פרק ב

ר' אבון. צם כל ערב שבת:

33. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רמט

סעיף ג

דרך אנשי מעשה להתענות בכל ערב שבת.

34. משנה ברורה סימן רמט

(יח) להתענות - כדי שיהיו תאבים לאכול בלילה ועיין בב"ח ומ"א וש"א שהסכימו דאין להתענות בע"ש כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה אם לא שהוא איסטניס כ"כ שאם יאכל ביום לא יוכל לאכול בלילה לתאבון אז מנהג טוב הוא אם אין מזיק לו התענית:

35. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת בראשית

(א) ... שאסור לישב בתענית בשבת שאם חל י"ד להיות באחד בשבת אסור להתענות בשבת ובערב שבת נמי אסור מפני טורח שבת אלא מקדימין ומתענין בחמישי שהוא אחד עשר באדר ואם חל ארבעה עשר בשבת אסור להתענות בע"ש מפני טורח שבת שעיקר תענית סליחות ורחמים הוא, ואתי לאימונעי מכבוד שבת, וכבוד שבת עדיף מאלף תעניות, דכבוד שבת דאורייתא ותענית דרבנן ואתי כבוד שבת דאורייתא ודחי תענית דרבנן, אלא מקדימין ומתענין בחמישי בשבת שהוא י"ב...

36. שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרפו

סעיף ב

מתענים ב"ג באדר; ואם חל פורים באחד בשבת, מקדימין להתענות ביום חמישי. הגה: ... ואם חל פורים ביום א', שמתענין ביום ה' שלפניו, וחל בו ברית מילה, מותר לאכול על המילה, ולמחר ביום ו' יתענו האוכלים (הגהות מנהגים).

37. משנה ברורה סימן תרפו

(ג) להתענות ביום ה' - אבל בע"ש אין קובעין תענית בתחלה מפני כבוד השבת לפי שרגילין בתענית לומר סליחות ותחנונים ובע"ש לא יתכן לעשות כן לפי שלא יוכלו לטרוח לכבוד השבת ומי שהיה בדרך ושכח שמתענים ביום ה' ואכל ובלילה בא לביתו ושמע שהעולם התענו היום יתענה למחר בע"ש...
(ד) מותר לאכול על המילה - היינו כל האנשים הקרואים להסעודה ואפילו יותר מעשרה ואפילו בשחרית מותרים לאכול אכן כולם צריכין להתענות למחר וכדלקמיה. ועיין בט"ז וא"ר שחולקים על הג"ה זו ודעתם דקביעותא דתעניתא הוא דוקא ליום ה' וע"כ אסורין כולם לאכול ביום ה' ויעשו הסעודה בלילה אכן הבעלי ברית בעצמן מותרין לאכול ביום ה' אחר מילה וא"צ להתענות למחר וכנ"ל בסימן תקנ"ט ס"ט לענין ט"ב ועיין בפמ"ג שכתב דהמיקל לנהוג כדעת הרמ"א לא הפסיד וכן במו"ק ובשבות יעקב הסכימו לדעת השו"ע:

38. ספר אבודרהם סדר תפלת התעניות

... וחילוק יש ביניהם שארבעת הצומות הם נדחין לפעמים כשחלו בשבת חוץ מעשרה בטבת שאינו חל לעולם בשבת אבל הוא חל לפעמים ביום ששי ומתענין בו ביום ואפילו היה חל בשבת לא היו יכולים לדחותו ליום אחר מפני שנאמר בו (יחז' כד ב) בעצם היום הזה כמו ביום הכפורים ושאר הצומות אינן חלין לעולם ביום ששי. ועוד י"ג באדר שחל להיות בשבת מקדימין ומתענין חמישי שהוא י"א. כי לא היו יכולין לדחותו ליום ראשון שלאחר השבת מפני שהוא יום פורים וגם ביום ששי לא היו יכולין להתענות בעבור הסליחות והתחנונים שמרבים לומר בתענית ולא נכון לעשות כן בערב שבת שלא יוכלו לטרוח להכין לשבת זה הטעם מצאתי בתשובת הגאונים. ושאר הצומות כשחלין בשבת ואפילו ט' באב דוחין אותם לאחר השבת...

39. בית יוסף אורח חיים סימן תקנ

ג ומ"ש ואם חלו בשבת נדחין עד אחר השבת. - ... וה"ר דוד אבודרהם כתב בהלכות תענית (עמ' רנד) שעשרה בטבת הוא משונה משאר תעניות שאם היה חל בשבת לא היו יכולים לדחותו ליום אחר מפני שנאמר בו (יחזקאל כד ב) בעצם היום הזה כמו ביום הכפורים ולא ידעתי מנין לו זה. וכתב עוד דעשרה בטבת חל לפעמים בששי ומתענין בו ביום ושאר צומות לעולם אין חלים בששי:

40. אליה רבה סימן תקנ

(ג) אם חלו בשבת וכו'. חוץ מעשרה בטבת שאינו חל לעולם בשבת, ואפילו היה חל לא היו יכולין לדחותו ליום א', מפני שנאמר בו בעצם היום הזה (יחזקאל כד, ב) כמו ביו"כ (אבודרהם עמוד רנד). וכתב הב"י [ד"ה ומ"ש ואם חלו] ולא ידעתי מנין לו זה. ובכנסת הגדולה [הגהות ב"י] כתב דבספר תקון יששכר [כח ע"א] כתב בשם תשובות הגאונים כאבודרהם, ועיין ס"ק שאחר זה:

41. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תענית פרק ג

הלכה יא

ר' אחא ר' אבהו בשם ר' יוסי בר חנינא אסור להתענות עד שש שעות בשבת א"ר יוסי בי ר' בון מתני' אמרה כן קודם לחצות לא ישלימו עד כדון צפרא לאחר חצות ישלימו כבר עבר רובו של יום בקדושה.

42. קרבן העדה מסכת תענית פרק ג

הלכה יא

עד שש שעות בשבת. דה"ל כמתענה בשבת:

עד כדון צפרא. עד חצות מיקרי בקר:

כבר עבר רובו של יום בקדושה. וה"ל כאילו השלימו ושמעי' דאם התענה עד לאחר חצות כאילו כבר השלים כל היום כולו:

43. פני משה מסכת תענית פרק ג

הלכה ט

אמרה כן. לר"א קודם חצות וכו' מפני שעד כדון צפרא היא ולא חל התענית:

לאחר חצות ישלימו שכבר עבר רובו של יום בקדושה. בתענית אלמא דעד חצות מייחשב תענית והלכך אסור להתענות עד חצות בשבת דכמו שהתענה כל היום דמי:

44. רמב"ם הלכות שבועות פרק א

הלכה ו

שלישית שנשבע לבטל את המצוה, כיצד כגון שנשבע שלא יתעטף בציצית, שלא ילבש תפילין, ושלא ישב בסוכה בחג הסוכות, ולא יאכל מצה בלילי הפסח, או שיתענה בשבתות ובימים טובים וכן כל כיוצא בזה.

45. שו"ת הרשב"א חלק א סימן תריד

...ומה שכתבת שכתב רבינו משה במז"ל שהנשבע להתענות בשבת לוקה משום שבועת שוא. ומשמע לך מדבריו שהוא ז"ל סבור שאין שבועה חלה על ביטול דברי סופרים שהרי תענית בשבת מדברי סופרים. אפשר לומר שהוא סבור שאסור להתענות דאורייתא מדאמרינן בברכות אלא מעתה שבתות וימים טובים דעל כרחך אכיל הכי נמי. אלמא בשבתות צריך לאכול פת מדאורייתא דומיא דימים טובים דהיינו ראשון של פסח דכתב ביה בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה. וכן ליל ראשון של סכות דגמר' חמשה עשר /חמשה/ עשר מחג המצות. וההיא דמגלת /דמגילת/ תענית נמי אפשר דמהאי טעמא הוי...

46. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מט עמוד ב

אמר רב אידי בר אבין אמר רב עמרם אמר רב נחמן אמר שמואל: טעה ולא הזכיר של ראש חדש בתפלה - מחזירין אותו, בברכת המזון - אין מחזירין אותו. אמר ליה רב אבין לרב עמרם: מאי שנא תפלה ומאי שנא ברכת המזון? - אמר ליה: אף לדידי קשיא לי, ושאלתיה לרב נחמן, ואמר לי: מיניה דמר שמואל לא שמיע לי, אלא נחזי אנן, תפלה דחובה היא - מחזירין אותו; ברכת מזונא, דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל - אין מחזירין אותו. - אלא מעתה, שבתות וימים טובים דלא סגי דלא אכיל, הכי נמי דאי טעי הדר! - אמר ליה: אין, דאמר רבי שילא אמר רב: טעה - חוזר לראש.

47. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רפח

סעיף א

אסור להתענות בשבת עד ו' שעות...

48. ביאור הלכה סימן רפח

סעיף א

אסור להתענות - ואיסור תענית בשבת יש דעות בפוסקים אם הוא רק מדברי קבלה מדכתיב וקראת לשבת ענג או הוא מדאורייתא [מדכתיב אכלוהו היום וגו'] עיין בתשובת הרשב"א סימן תרי"ד ועיין לקמן בסימן תי"ח ותק"ע ונראה פשוט דתענית עד ו' שעות לכו"ע מדרבנן:

49. ישעיהו פרק נח

(יג) אם תשיב משבת רגלך עשות חפציה ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש יקנך מכבד וכבדתו מעשות דרכיה ממצוא חפצה ונדבך דבך:

50. שמות פרשת בשלה פרק טז

(כה) ניאמר משה אקלהו היום פי שבת היום ליקנך היום לא תמצאהו בשדה:

51. קרית ספר הלכות שבת פרק כט

מצוה כט. - ...ונ"ל דאף אם נאמר דאיסור תענית בשבת מן התורה היינו אם התענה לילה ויום דליכא עינוי מן התורה אלא לילה ויום...

52. אור שמח הלכות תעניות פרק ה

הלכה ו

...והנה לפי מה שכתב המבי"ט בקרית ספר (עיין הל' שבת פכ"ט), דבשבת מעת לעת לילה ויום אסור מן התורה להתענות, אבל ביום בלבד אינו אסור מה"ת, ולכן מותר להתענות תענית חלום בשבת... ונראה דזה טעם שהביא הבית יוסף (או"ח סימן תק"נ) בשם אבודרהם דאלו חל עשרה בטבת בשבת היו מתענין, משום דכתיב בעצם היום וכו', וזה משום דתענית יום לבד אינו אסור דבר תורה, ולכן היו יכולים להתענות בשבת ודו"ק [ובדברי האבודרהם הנ"ל יש לישב מה דבעי בגמרא בסוף בכל מערבין (עירובין מ, ב) בר בי רב דיתבי

בתעניתא במעלי שבתא מהו לאשלומי. ולא בעי בתעניתא צבור שחל בע"ש, משום דכל הד' צומות לא מצוי לחול בע"ש רק בעשרה בטבת, ואיהו גופיה דחי שבת, מכש"כ שמשלים בערב שבת התענית. ומזה לקח האבודרהם]...

53. תלמוד בבלי מסכת תענית דף יב עמוד א

ואמר רב חסדא: כל תענית שלא שקעה עליו חמה - לא שמה תענית.

54. רש"י מסכת תענית דף יב עמוד א

שלא שקעה עליו חמה - שלא התענה עד אותה שעה.

55. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תענית סימן תקסב

סעיף א

כל תענית שלא שקעה עליו חמה, דהיינו שלא השלימו עד צאת הכוכבים (דהיינו שיראו ג' כוכבים בינונים או שהלבנה זורחת בכח ותאיר על הארץ) (הגהות אשירי פ"ק דתענית והגהות מיימוני פ"א), אינו תענית...

56. תלמוד בבלי מסכת תענית דף טו עמוד א - עמוד ב

משנה/... -

...אמר רבי מאיר: אף על פי שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין - מודה היה שאין משלימין. וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת.

57. רש"י מסכת תענית דף טו עמוד ב

שאינ משלימין - להתענות כל היום, אלא אוכלין סמוך לערב...

58. ר' עובדיה מברטנורא מסכת תענית פרק ב

משנה י

מודה הוא שאין משלימין - להתענות בהן כל היום, אלא אוכל בערב סמוך לשקיעת החמה: וכן ט' באב שחל להיות בערב שבת - כגון בזמן שהיו ב"ד קובעים ע"פ הראייה, אוכל בערב סמוך לשקיעת החמה, מפני כבוד השבת שלא יכנס לשבת כשהוא רעב. ואין הלכה כר' מאיר אלא מתענין ומשלימין. וכן ט' באב שחל להיות בערב שבת מתענה ומשלים:

59. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף מ עמוד ב

ואמר רבה כי הוינן בי רב הונא איבעיא לן: בר בי רב דיתיב בתעניתא במעלי שבתא, מהו לאשלומי? לא הוה בידיה. אתאי לקמיה דרב יהודה ולא הוה בידיה. אמר רבא: נחזייה אנן: דתניא: תשעה באב שחל להיות בשבת, תלמוד בבלי מסכת עירובין דף מא עמוד א וכן ערב תשעה באב שחל להיות בשבת - אוכל ושותה כל צרכו, ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו. חל להיות תשעה באב בערב שבת מביאין לו כביצה ואוכל, כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה. תניא, אמר רבי יהודה: פעם אחת היינו יושבין לפני רבי עקיבא, ותשעה באב שחל להיות בערב שבת היה, והביאו לו ביצה מגולגלת וגמעה בלא מלח. ולא שהיה תאב לה, אלא להראות לתלמידים הלכה. ורבי יוסי אומר: מתענה ומשלים. אמר להן רבי יוסי: אי אתם מודים לי בתשעה באב שחל להיות באחד בשבת, שמפסיק מבעוד יום? - אמרו לו: אבל. - אמר להם: מה לי ליכנס בה כשהוא מעונה, מה לי לצאת ממנה כשהוא מעונה? - אמרו לו: אם אמרת לצאת ממנה - שהרי אכל ושתה כל היום כולו, תאמר ליכנס בה כשהוא מעונה - שלא אכל ושתה כל היום כולו. ואמר עולא: הלכה כרבי יוסי.

60. רש"י מסכת עירובין דף מא עמוד א

וכן ערב תשעה באב שחל להיות בשבת - אף על פי שאם חל להיות בחול לא יאכל שני תבשילין, ולא יאכל בשר ולא ישתה יין - עכשיו שהוא שבת אוכל כל צורכו.

בשעתו - שהיתה שעתו עומדת לו במלכותו, דמלך והדיוט הוה.

מגולגלת - צלוייה רכה.

להראות הלכה - שאין משלימין תענית ערב שבת.

שהוא מפסיק - סעודה.

מבעוד יום - שצריך לאכול מבעוד יום, ומקבל תענית עליו משגמר לאכול, ואף על פי שהוא שבת.

אבל - באמת.

ומה לי ליכנס כשהוא מעונה - כגון שהשלים בערב שבת תעניתו.
ומה לי לצאת ממנה כשהוא מתענה - שמתחיל תעניתו מבעוד יום.

61. תוספות מסכת עירובין דף מא עמוד א

[ביצה מגולגלת - בפ"ר קבלה בידינו כי ר' עקיבא אותה שנה מסוכן היה והביאו לר"ע הרופאים לגמע ביצה מגולגלת באחרית היום ור' יהודה לא דקדק לפיכך סמך על מה שראה ולא ידע העיקר על מה עשה כך ותמוז דהאי שתא מלייה מליוה לפיכך חל תשעה באב בערב שבת וחסרו אב ובא ר"ה בשבת תוס' שאנ"ץ].

62. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף מא עמוד ב

דרש מר זוטרא משמיה דרב הונא: הלכה, מתענין ומשלימין.

63. תוספות מסכת עירובין דף מא עמוד ב

והלכתא מתענה ומשלים - פירוש אם ירצה להשלים דשרי להשלים דבעיא הוא אי שרי להשלים אי לא [ומורי אמר לי בשם ה"ר ידידיה דאפילו ר' יוסי ל"פ אלא דיכול להשלים מיהו גם ר' יוסי מודה אי אינו רוצה להשלים הרשות בידו ור' יהודה אמר אסור להשלים ואין נ"ל מדקאמר ר' יוסי אי אתה מודה לי בט' באב שחל להיות באחד בשבת שהוא מתחיל מבע"י והתם ע"כ דחייב קאמר דומיא דהכי ע"ש דחייב להשלים קאמר] [רש"ל בשם תוס' שאנ"ץ].

64. חידושי הרשב"א מסכת עירובין דף מא עמוד ב

דרש מר זוטרא משמיה דרב הונא הלכה מתענה ומשלים. וכן הילכתא, והעידו בתוספות על רבינו יצחק הזקן הידוע בעל התוספות זצ"ל שלקח ביצה מגולגלת בעשרה בטבת שחל להיות בערב שבת וגמעה מבעוד יום ולא רצה להשלים, ושמא היה סבור דמתענה ומשלים אם ירצה קאמר ולא שהיה חייב בכך ואין זה ענין שמועתינו, והראב"ד ז"ל כתב דלא אמרו משלים אלא שאינו אוכל קודם שקיעת החמה אבל ודאי משתקע החמה מתוספת שבת הוא וכבר קדש היום אם רצה לאכול אוכל שכיון שנכנס לתחום שבת שוב אינו רשאי להתענות וכבר אמרו שאין רשאי להתענות בשבת לשעות, ולכך נהגו העם בתענית אסתר כשהוא בא בערב שבת שאוכלין מיד עם יציאתן מבית הכנסת ואע"פ שלא חשכה:

65. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רמט

סעיף ד

אם קבל עליו להתענות בע"ש, צריך להתענות עד צאת הכוכבים, אם לא שפירש בשעת קבלת התענית עד שישלים הצבור תפלתן. הגה: וי"א דלא ישלים, אלא מיד שיוצאים מבית הכנסת, יאכל (טור ומרדכי ס"פ בכל מערבין בשם הר"מ והגהות מיימוני פ' א' מהלכות תענית). לכן בתענית יחיד לא ישלים, וטוב לפרש כן בשעת קבלת התענית; ובתענית צבור ישלים, והכי נהוג (מהרי"ל). ואם הוא תענית חלום, צריך להתענות עד צאת הכוכבים.

66. משנה ברורה סימן רמט

(כא) וי"א דלא וכו' - האי י"א ס"ל דבין בתענית יחיד ובין בת"צ כגון עשרה בטבת שחל בע"ש לא יתענה רק עד שיצא מבהכ"נ דאז כבר קבלו שבת בתפלה שמתפללים מפלג המנחה ואילך [הוא מי"א שעות חסר רביע ואילך והשעות הן זמניות ועיין לקמן סימן רס"א] ומקרי עי"ז השלמת התענית מה שמתענה עד אחר קבלת שבת וה"ה בעי"ז עד אחר קבלת יו"ט [ובחול גם ל"א לא מקרי השלמת התענית עד צאת הכוכבים] ומכריע הרמ"א דבתענית יחיד דהיינו שיחיד גזר על עצמו תענית לסמוך על הי"א דלא ישלים ומ"מ לכתחלה טוב יותר שיפרש כן בשעת קבלת התענית ובדיעבד אין זה לעיכובא ובת"צ חמירא מזה וצריך להשלים כדין ואפילו תנאי לא מהני דלאו בדידיה תליא מילתא וצבור שגזרו על עצמן תענית מחדש בשביל איזה ענין לא חמירא כ"כ ומהני תנאי:

67. מחזור ויטרי סימן קצא

...טועמיה חיים זכו. תנא כל הטועם תבשילו בערב שבת מאריכין לו ימיו ושנותיו...

68. משנה ברורה סימן רנ

(ב) ביום ששי - ...מצוה לטעום מכל תבשיל בע"ש...

69. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תענית סימן תקסז

סעיף א

השרוי בתענית יכול לטעום כדי רביעית, ובלבד שיפלוט; וביום הכפורים ובתשעה באב, אסור. הגה: ויש מחמירין בכל תענית צבור, והכי נוהגין (תוספות והגהות מיימוני פ"א ות"ה סימן קנ"ח).

70. משנה ברורה סימן תקסז

(א) והכי נוהגין - ובמקום סעודת מצוה שמבשלין ביום לצורך הלילה יש לסמוך אדעה ראשונה להתיר בשארי תעניות לטעום התבשיל מעט מעט אם יש בו מלח ותבלין ולפלוט [ח"א]:

71. חידושי הגר"ח מסכת ראש השנה דף יח עמוד ב

בדין תענית עשרה בטבת

הנה הב"י (או"ח סי' תק"נ) כתב בשם האבודרהם דאם היה אפשר שיחול עשרה בטבת בשבת היו מתענים אפילו בשבת, משום שנאמר בו בעצם היום הזה כמו ביו"כ, אלא שאינו יכול לחול בשבת. וצריך ביאור מ"ש עשרה בטבת משאר תעניות.

והנה תענית חלום מתענין אפילו בשבת, וחזינן מזה דשייך תענית בשבת, רק דבכל מקום נדחה התענית מפני השבת משום דגם למחר יכולים להתענות על זה, ולמה שיתענו בשבת, אבל אם היה צריך להתענות דוקא בשבת וא"א לדחותו למחר, שפיר נוכל להתענות בשבת, ולפיכך בתענית חלום דאמרינן בגמ' שבת (דף י"א ע"ב) דיפה לחלום כשמתענין בו ביום א"כ אין לדחותו למחר, לכן מתענין שפיר בשבת. וזהו החילוק בין עשרה בטבת לכל התעניות, דכל התעניות מתענים מפני המאורעות שארעו ותלוי בחודש כדכתיב בקרא, א"כ יכולים להתענות גם למחר, ולכן כשחל בשבת נדחה למחר, אבל בעשרה בטבת דכתיב "בעצם היום הזה" (עי' ר"ה דף י"ח ע"ב), א"כ הוא דין דוקא באותו יום, וע"כ א"א לדחותו למחר, ושפיר היה אפשר להתענות אף בשבת.

72. תלמוד בבלי מסכת תענית דף יב עמוד ב

ואמר רבה בר מחסאי אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: יפה תענית לחלום כאש לנעורת. (אמר) +מסורת הש"ס: ואמר+ רב חסדא: ובו ביום. ואמר רב יוסף: ואפילו בשבת.

73. רש"י מסכת תענית דף יב עמוד ב

ואפילו בשבת - יכול להתענות, כדי שיתבטל צער גופו.

74. רמב"ם הלכות תעניות פרק א

הלכה יב

הרואה חלום רע צריך להתענות למחר, כדי שישוב ויעור במעשיו ויחפש בהן ויחזור בתשובה, ומתענה ואפילו בשבת...

75. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות הפירות סימן רכ

סעיף ב

יפה תענית לבטל חלום רע, כאש לנעורת. הגה: ודוקא בו ביום, ואפ"ל בשבת, ועיין לקמן סימן רפ"ח.

76. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רפח

סעיף ד

מותר להתענות בו ת"ח = תענית חלום = כדי שיקרע גזר דינו...

77. שו"ת שואל ומשיב מהדורה קמא חלק ג סימן קעט

...וע"ז הקשיתי לפמ"ש האבודרהם בסדר תפלת תענית והביאו הב"י באו"ח סי' תק"נ דעשרה בטבת אם היו חל הקביעות בשבת לא היו יכולים לדחותו ליום אחר מפני שנאמר בו בעצם היום הזה סמך מלך בבל והוה כמו יוה"כ ע"ש... וא"כ עכשיו שפיר כתב האבודרהם דאם

היה חל העשירי בשבת היו מחוייבין להתענות כיון דבחורבן שני לא היו בטבת שום דבר ואנו מתענין על הראשון וא"כ צריכים להתענות כמו שהיו מתענים אז בעצם היום הזה וז"ב כשמש... עכ"פ דברי האבודרהם נכונים ולפע"ד מה שעשו העיקר על יום שסמך מלך בבל משום שאז התחלת הפורעניות ובכל הדברים העיקר הוא ההתחלה וכמו שתקנו ט"ב על אתחלתא דפורענותא ודו"ק היטב בכל זה...

78. יערות דבש חלק א דרוש ב

...וכן בט' בטבת לאחר חצות כבר נטו צללי ערב מיו"ד בטבת יום צרה ומבוכה, יום הרע אויב בקודש לצור על עיר, ויום שהוא קשה לישראל למאוד יותר מיום חורבן הבית, כי ט' באב אינו דוחה שבת, ואילו יו"ד טבת - לפי קביעת קדמונים שהיה אפשר להיות בשבת - כבר כתב הב"י [או"ח תק"נ] בשם אבודרהם כי דוחה שבת כמו יוה"כ, ומזה מופת כי צרה גדולה היתה וכל התחלות קשות [זוהר. ב. קפז א] וכיון שכבר הותרה הרצועה מלמעלה לצור על עיר, כבר אח"כ היתה הדרך כבושה לפני אויבי עמו לעשות כאשר זממו בעו"ה. ולכן אף ט' בטבת מהצרה והתוכחה, כי בחצי היום נטו צללי ערב ליו"ד...